

participacije ljudi. Mislim, da je raven participacije ljudi, ki je bila dosežena v zadnjih dveh letih, dokaj visoka in da zdaj upada. Participacija ljudi v političnem procesu je ključno vprašanje za naprej.

To mogoče na prvi pogled nima kaj dosti zveze s temo, s katero se ukvarjamo. Če pa jo razumemo funkcionalno in v smislu zgodovinskega razumevanja stvari, pa lahko tudi s tega izhodišča pridemo do konkretnjših sklepov.

ZDENKO ROTER

Induciranje dogem, ravnotežje med institucionalnim in spontanim

Nisem se posebej pripravil, rad pa bi se odzval na dosedanji potek. Najprej delim mnenje s prof. Vrcanom, ne v smislu kritike stališč prof. Južniča, ampak tako, da je resnično možno utemeljiti hipotezo, da je ob antropološkem človekovem svojstvu, da stalno teži k Resnici, hkrati tudi antropološko človekovo svojstvo tudi to, da neprestano dvomi.

Nadalje moramo upoštevati, da so dogmatizacije vedno in praviloma nastajale od zgoraj navzdol in ne od spodaj navzgor. Dogmatizacijske postopke so vedno izvajale vodilne elite, pa naj je šlo za verske, politične ali kakršnekoli druge elite. Že samo dejstvo, da so se torej postopki, če je ta teza preverljiva, izvajali od zgoraj navzdol, pomeni, da so imeli funkcijo zavarovanja, varovanja, ohranjanja ne le resnic, marveč predvsem elit. V tem smislu, kot je bilo tukaj že rečeno. Seveda pa je s tem nastalo nekaj, kar imenujem ravnotežje kot načelo razvoja... Človeški razvoj razumem tudi kot neprestano iskanje ravnotežja med tistim, kar imenujem institucionalno, in tistim, kar imenujem spontano. Težnje k ravnotežju so v zgodovinskem razvoju res samo težnje. Nikoli ni obstajalo v globalnih družbah ali v celotni človeški skupnosti optimalno ravnotežje. Preverljivo je s pomočjo zgodovinske evidence, da imamo obdobja, številne primere izrazitega prevladovanja institucionalnega nad spontanim. Preverljivo je tudi s pomočjo zgodovinske evidence, da posebno takrat, kadar je institucionalno pretiravalo, nadvladovalo, je spodbujalo odpore od spodaj, se pravi upore spontanega. Če gremo še dlje, potem ne bi moglo biti sporno to, da so družbene institucije, sociološko gledano, vedno v načelu sredstvo za avtoritarno uveljavljanje družbene moči oziroma vzdrževanje avtoritete elite, ki je na oblasti... Prek institucij se izvaja socialna kontrola, čeprav so sociološko tudi utemeljevali, da so institucije za normalno življenje potrebne. To do neke mere drži, toda tudi manipulativnost institucij je dokazljiva.

Dogmatizacijski postopki so potemtakem sredstvo tistih, ki razpolagajo z institucijami, da ohranjajo sebe in svojo avtoriteto čim dlje in čim bolj. Vse to pa so tudi merila za presojo naših sedanjih političnih, kulturnih in delovnih razmer. Kolikor bolj se bomo približevali določenemu tipu optimalnega ravnotežja med institucionalnim in spontanim, toliko bolj bomo uresničevali tudi tisti želeni demokratični družbeni model, ki bo do skrajnosti uresničeval strukturalni pluralizem

kot temeljno načelo družbenih razmerij in na vseh ravneh in na vseh področjih in ki bo v vsej svoji polnosti udeleževal človekove pravice.

V vabilu je bilo postavljeno vprašanje, ali se bližamo koncu dogmatizacije in herezij. Po mojem mnenju ne. Ne vidim možnosti za ukinitve tega konflikta in vidim prav v napetostih tega konflikta ključno gibalno razvoja.

PETER KLINAR

Ali se civilna družba ne dogmatizira?

ZDENKO ROTER

Mislim, da se civilna družba kot taka ne dogmatizira. Civilna družba je po definiciji antidogmatična, v nasprotnem primeru negira samo sebe. Civilna družba temelji na načelu spontanosti, poljubnosti in svobodni asociativnosti. Če to opusti, samo sebe vsaj marginalizira, če že ne ukinja.

BOŠTJAN M. ZUPANČIČ

Za kakšno resnico pravzaprav gre?

Navezal bi se na tvojo izjavo, dr. Roter, da dogmatizacija nastaja od zgoraj navzdol, in na drugo izjavo, ki dopušča možnost institucionalne prevlade nad spontanim, kar me oboje zelo spominja na Durkheima, na njegovo teorijo o organski in mehanski solidarnosti in na teorijo o tako imenovani normativni integraciji, s katero sem se pred kakšnimi 20 leti ukvarjal. Durkheim predpostavlja, da so tiste vrednote, ki se socialno integrirajo, psihološko pa internalizirajo, ki so funkcionalne. In da disfunkcionalne vrednote ostajajo integrirane toliko časa, dokler so v tem psihološkem zaostanku v tem smislu, kolikor zavest zaostaja za družbeno bitjo. O tem je pripravil krasno študijo, ki jo vsem priporočam, Sven Dranulf, ki ga tudi omenjam v tem svojem sestavku. Izšla je v New Yorku okrog leta 70. V njej je delal raziskave drakonskih zakonov v 6. stoletju pred našim štetjem v Grčiji, potem janzeniste v 17. stoletju v Švici in pa hitlerjansko produkcijo prava v 30. letih. Iz kazenskega prava pa vemo, da prva stvar, ki so jo naredili, so uvedli analogijo juris v kazensko pravo, se pravi, da je s tistim trenutkom postalo kaznivo vse, kar je bilo samo podobno, recimo obrez židovskega dečka je lahko kazniv po tisti normi, ki je prepovedovala posilstvo.

Profesor Damaška z zagrebške pravne fakultete, ki je zdaj na Yalu, je iz tega razvil zelo uspešno teorijo, ki je v Ameriki prodrla na vseh pravnih šolah. Gre za pozitivistično šolo, Bayerjevo, tudi iz Zagreba.

Bayer je učil o zgodovini kazenskega procesa, da je inkvizicija kot preganjalec antidogmatizma, se pravi inkvizicija, ki je nastopala zoper herezijo, shizmo in blasfemijo, bila prototip, kar pravi Roter, da nastaja dogmatizacija od zgoraj navzdol, iz povsem političnih motivov. To se je potem institucionaliziralo v nastanku evropskega kazenskega procesa, ki je inkvizitoren v tem smislu, da zagovarja dve načeli, in sicer načelo oficialne maksime, po kateri sodišče samo raziskuje, kaj je predmet obtožbe na eni strani, po drugi strani se sodišče, epistemološko povsem nepravilno, ker ne more biti objektivno, angažira pri iskanju resnice.